

Papp György

Megjegyzések a 2Pt 1,5–7 margójára

A 2Pt 1,5–7 erénykatalógusának magyar fordításai szembeötlő módon térnek el egymástól. E dolgozat célkitűzése: megvizsgálni a fordítások közötti különbségeket, és megkísérelni egy olyan fordítás elkészítését, amely a lehető legközelebb áll az eredeti görög szöveghez. Ezért első lépéseként álljon előttünk a megnevezett szakasz elérhető magyar fordításainak gyűjteménye a hasonlóság elvére épülő csoportosításban. Jóllehet több szó esetében is megfigyelhetők kisebb-nagyobb fordításbeli eltérések, mivel e sorok írójának véleménye szerint a legjelentősebb különbséget az ἐπιχορηγέω ige fordítása okozza, az egyes csoportok meghatározásakor ez lesz az elsődleges szempont.

1. Fordítások

1.1. A hit mellé ragasztani / a hithez hozzáadni

Revideált Károli, 1908/1993 (RevKároli):

Ugyanerre pedig teljes igyekezetet is fordítván, a ti hitetek mellé ragasszatok jó cselekedetet, a jó cselekedet mellé tudományt, a tudomány mellé pedig mértékletességet, a mértékletesség mellé pedig tűrést, a tűrés mellé pedig kegyességet, a kegyesség mellé pedig atyafiakhoz való hajlandóságot, az atyafiakhoz való hajlandóság mellé pedig szeretetet.

Újonnan revideált Károli, Veritas Kiadó, 2011 (ÚjRevKároli):

Éppen ezért minden igyekezettel azon legyetek, hogy a ti hitetekhez bőségesen adjatok még erényt, az erényhez ismeretet, az ismerethez pedig önuralmat, az önuralomhoz türelmet, a türelemhez kegyességet, a kegyességhez testvériességet, a testvériességhez szeretetet.

Kecskeméthy István (1936/2002):

Éppen ezért tehát teljes igyekezetet fordítván reá, ragasszátok hitetekhez az erényt, az erényhez pedig az ismeretet, az ismerethez pedig az önmegtartóztatást, az önmegtartóztatáshoz pedig a kitartást, a kitartáshoz pedig a kegyességet, a kegyességhez pedig a testvérszeretetet, a testvérszeretethez pedig a szeretetet.

Vida Sándor (1971):

Éppen ezért minden igyekezettel azon legyetek, hogy bőségesen adjatok a hitetekhez erényt, az erényhez pedig ismeretet, az ismerethez pedig önuralmat, az önuralomhoz pedig kitartást, a kitartáshoz pedig az Isten tiszteletét, az Isten tiszteletéhez pedig testvériességet, a testvériességhez pedig szeretetet.

Raffay Sándor (1929):

Ugyanazért ti is minden igyekezettel arra törekedjétek, hogy társítsátok hitetekkel az erényt, az erénnyel az ismeretet, az ismerettel a mértékletességet, a mértékletességgel a kitartást, a kitartással a kegyességet, a kegyességgel a testvérszeretetet, a testvérszeretettel a felebaráti szeretetet.

Masznyik Endre (1925):

Azért minden erőfőket megfeszítve, a hittel az erényt, az erénnyel a tudást, a tudással az önmegtartóztatást, az önmegtartóztatással a békétőrést, a békétőréssel az istenfőlelmet, az istenfőlelemmel a testvéri szeretetet, a testvéri szeretettel pedig az ember-szeretetet párosítsátok.

1.2. A hitben/a hit által megmutatni

A Magyar Bibliatársulat új fordítása, 1990 (MBT):

Éppen ezért minden igyekezetetekkel törekedjétek arra, hogy a hitetekben mutassátok meg az igaz emberséget, az igaz emberségben ismeretet, az ismeretben önuralmat, az önuralomban állhatatosságot, az állhatatosságban kegyességet, a kegyességben testvéri szeretetet, a testvéri szeretetben pedig minden ember iránti szeretetet.

A MBT revideált új fordítása, 2014 (RevMBT):

Éppen ezért teljes igyekezettel törekedjétek arra, hogy hitetekben mutassátok meg az igaz emberséget, az igaz emberségben ismeretet, az ismeretben önuralmat, az önuralomban állhatatosságot, az állhatatosságban kegyességet, a kegyességben testvéri szeretetet, a testvéri szeretetben pedig minden ember iránti szeretetet.

Ravasz László (1971):

Éppen ezért ti is teljes igyekezettel arra törekedjétek, hogy hitetekben mutassátok meg a jó erkölcsöt, a jó erkölcsben az ismeretet, az ismeretben az önmegtartóztatást, az önmegtartóztatásban az állhatatosságot, az állhatatosságban a kegyességet, a kegyességben az atyafiakhoz hajló szővet, az atyafiakhoz hajló szővben a szeretetet.

Czeglédi Sándor (1924):

Ugyanazért pedig ti is teljes igyekezettel arra törekedjétek, hogy hitetekben mutassátok meg az erényt, az erényben az ismeretet, az ismeretben az önmegtartóztatást,

az önmegtartóztatásban az állhatatosságot, az állhatatosságban a kegyességet, a kegyességben az atyafiakhoz hajló szívet, az atyafiakhoz hajló szívben a szeretetet.

Békés–Dalos Újszövetség-fordítás (1951):

Éppen ezért legyetek igen buzgók, és mutassátok meg sorjában hitetek által az erényt, az erény által a tudást, a tudás által az önuralmat, az önuralom által az állhatatosságot, az állhatatosság által az istenfélelmet, az istenfélelem által a testvéri jóindulatot, a testvéri jóindulat által a felebaráti szeretetet.

Csia Lajos fordítása (1978):

Ez ígéretre támaszkodva¹ ti is teljes serénységet vessetek latba, hogy hitetekben erényt nyújthassatok, az erényben megismerést, a megismerésben önuralmat, az önuralomban állhatatosságot, az állhatatosságban istenfélelmet, az istenfélelemben testvérek kedvelését, a testvérek kedvelésében szeretetet.

1.3. A hittel szolgálni a...

Káldi-Neovulgáta (1997):

Fordítsátok tehát ti is minden gondotokat arra, hogy hitetekkel szolgáljátok az erényt, az erénnyel a tudományt, a tudománnyal a mértékletességet, a mértékletességgel a béketűrést, a béketűréssel az istenfélelmet, az istenfélelemmel a testvéri szeretetet, a testvéri szeretettel pedig a felebaráti szeretetet.

Sóos István (1911):

Legyetek tehát minden gonddal azon, hogy hitetekkel az erényt, az erénnyel pedig a tudományt, a tudománnyal pedig az önmegtartóztatást, az önmegtartóztatással pedig a béketűrést, a béketűréssel pedig a jámborságot, a jámborsággal pedig a testvéri szeretetet, a testvéri szeretettel pedig a felebaráti szeretetet szolgáljátok.

1.4. A hit megteremje a...

Szent István Társulat, 2003 (SZIT):

Éppen ezért minden igyekezetetekkel legyetek rajta, hogy hitetek megteremje az erényt, az erény a tudást, a tudás a magatok fölötti uralmat, a magatok fölötti uralom a jóban való kitartást, a jóban való kitartás a vallásos érzületet, a vallásos érzület a testvériességet, a testvériesség pedig a szeretetet.

---

¹ Ez a mondatszakasz visszautalás a 4. versre.

2. Az ἐπιχορηγέω ige jelentésmezeje

Az ἐπιχορηγέω ige fordítása a más modern nyelvekre lefordított Bibliákban sem mindenütt azonos. Így például a *King James Bible Version* és a *New International Version* szövegében így olvassuk ezt a mondatszakaszt: “add to your faith”. A *New American Bible* (1970/2010) ezt a következőképpen adja vissza: “supplement your faith with”. Az *American Standard Version* (1901) és a *New American Standard Bible* (1977/1995) szövegében pedig ezt olvashatjuk: “in your faith supply”. További példaként álljon előttünk néhány német fordítás is: „in eurem Glauben zu zeigen” (hitetekben megmutatni; *Zürcher Bibel*, 2007); „erweist in eurem Glauben” (hitetekben mutassátok meg, bizonyítsátok be; *Lutherbibel*, revidierter Text 1984, durchgesehene Ausgabe, 1999), „bietet in eurem Glauben” (hitetekben, hitetek által kínáljátok fel; *Neue Lutherbibel*, 2009). A holland *Herziene Statenvertaling* (2010) a hithez történő hozzáragasztás motívumát tartalmazza „aan uw geloof toe te voegen”, míg az 1995-ös *Willibrordvertaling* egészen egyedi megoldást kínál: „om uw geloof te voeden met” (azért, hogy hiteteket tápláljátok). A sok létező fordításból kiragadott néhány példa elég ahhoz, hogy jogosnak érezzük a kérdést: mit kell megtennie a hitnek, vagy mit kell tenni a hittel?

Az erre vonatkozó fordításbeli különbségeket okozó ἐπιχορηγέω ige ötször fordul elő az Újszövetségben (2Kor 9,10; Gal 3,5; Kol 2,19; 2Pét 1,5.11), egyszer pedig a Septuaginta deuterokanonikus részében (JSirá 25,22). Jelentéstartalmának feltérképezése érdekében első lépésként megvizsgáljuk a mérvadónak tekinthető szótárakban fellelhető jelentésváltozatokat.

Varga Zsigmond *Újszövetségi görög–magyar szótár*ában ilyen jelentéseket olvashatunk:

„[...] saját költségén előállít, beszerez, gondoskodik vmiről (acc.); nyújt, teljesít; [...] Sajátos ért. (csak dat. bővítménnyel, tárgy nélkül) segít, támogat; pass. segítséget, támogatást kap; támogatásban részesül. Kol 2,19.”²

A Soltész–Szinyei-féle *Ógörög–magyar szótár* ezeket a jelentéseket adja: „költséggel helyreállít, fenntart, még hozzáad, szolgáltat”.³ Az igéből képzett

² Varga Zsigmond: *Újszövetségi görög–magyar szótár*. Kálvin Kiadó, Budapest 1996, 365.

³ Soltész Ferenc – Szinyei Endre: *Ógörög–magyar szótár*. Könyvértékesítő Vállalat, Budapest 1984, 242. (Az 1875-ös sárospataki kiadás újranomása).

főnév, az ἐπιχορήγημα pedig ilyen jelentésekkel bír: „az azonkívül még hozzáadott, ráköltött, pótlék.”⁴

A Györkösy–Tegyey–Kapitánffy-féle Ógörög–magyar nagyszótárban mindössze egyetlen jelentésváltozat áll: „azonfelül hozzáad, nyújt vmihez vmit”.⁵

A Liddel–Scott-féle szótárban⁶ megadott jelentések: “supply, furnish” (el lát, felszerel valamit valamivel); “especially of a husband, provide for a wife” (gondoskodni valakiről, különösen férj a feleségről).

John N. D. Kelly értelmezése szerint az ἐπιχορηγέω ige eredetileg a kórus ünnepi fellépéseken történő ellátását jelentette, míg a hellenisztikus nyelvi rétegben, amint ezt több szöveg is tanúsítja, „bőkezűen, nagylelkűen adni” lett a jelentése.⁷

2.1. Az ἐπιχορηγέω ige Jézus Sirák fia könyvében és az újszövetségben

Ha pontosabban akarjuk körülhatárolni a 2Pt 1,5-ben előforduló ἐπιχορηγέω ige jelentését, szükséges röviden áttekintenünk a A JSirák 25,22-t és további négy újszövetségi előfordulást is.

A JSirák 25,22-ben a következő bölcsességi mondást olvashatjuk: ὀργή καὶ ἀναίδεια καὶ αἰσχύνη μεγάλη γυνή ἐὰν ἐπιχορηγῇ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. – *Harag és szemtelenség és nagy szégyen, ha az asszony tartja el a férjét.*⁸

Az ἐπιχορηγέω ige jelentése itt a (házastársi) eltartáshoz kapcsolódik. Az eltartás motívuma szorosán kapcsolódik az ige alapjelentéséhez: ellátni, felszerelni valamivel, azaz a férj feladata minden szükséges dologgal ellátni, felszerelni az asszonyt; a könyv szerzője pedig ennek elmaradását (elhanyagolását), illetve a feladatkörök felcserélődését ítéli el.

A 2Kor 9,10-ben a levél szerzője Isten gondoskodó jóságát dicsérve írja: ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπόρον τῷ σπειρόντι καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσει. A kontextussal összhangban ezt így lehetne fordítani: *a magvetőt maggal ellátó*

⁴ Soltész Ferenc – Szinyei Endre: *i. m.* 242–243.

⁵ Györkösy Alajos – Kapitánffy István – Tegyey Imre: *Ógörög–magyar nagyszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest 1993, 423.

⁶ A BibleWorks 10. bibliakutató programba beépített elektronikus változatot használtam.

⁷ Kelly, John N. D.: *A Commentary on the Epistles of Peter and Jude*. Adam & Charles Black, London 1969, 306. “The second, *epichorēgein* (lit. ‘supply in addition’), originally signifies the provision of a choir with something added, and in Hellenistic Greek (e. g. Dionysius of Halicarnassus, *Ant. Rom.* i. 42. 4; Diogenes Laertius, *Vit.* v. 67; Pap. Oxy. 905, 10 – of a husband providing for a wife) comes to mean ‘give lavishly, with generosity.’”

⁸ A fordítás forrása: *Deuterokanonikus bibliai könyvek a Septuaginta alapján*. Kálvin Kiadó, Budapest 1998, 84.

*pedig*⁹ majd kenyeret is felkínál eledelül. Ebben a mondatban az igető kétszer fordul elő: először igekötővel (vizsgálódásunk tárgyát ez az igealak képezi elsődlegesen); másodszer igekötő nélkül, de láthatjuk, hogy a jelentés tekintetében szoros rokonság van a két igealak között, ugyanis mindkettő körülírja a felkínálás, a valamit (oda/át)nyújtás cselekményét.

A Gal 3,5 költői kérdésében Pál apostol szembeállítja a törvény cselekedetei, illetve a hit alapján történő megigazulást: *ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως*; A valamivel ellát, valamivel felszerel alapjelentés ebben az esetben is zökkenőmentesen alkalmazható: *A titeket Lélekkel ellátó/felszerelő és a bennetek [hatalmas] erővel munkálkodó [Isten] a törvény cselekedeteiből, vagy a hit hallásából [viszi-e mindezt véghez]?*

A Kol 2,19 olyan érvrendszer része, amely a hamis tanítóktól óv. A levél szerzője a fej és a többi testrész kapcsolatának metaforájával buzdítja a hívőket, hogy ragaszkodjanak Krisztushoz. Aki különféle tévtanítások miatt szakad el Krisztustól, az a főtől szakad el. A levélíró a következőképpen szemlélteti a fej szerepét: *ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν ἀφῶν καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον καὶ συμβιβασζόμενον αὕξει τὴν αὕξησιν τοῦ θεοῦ*. Bár a mondat képi tartalma és az *ἐπιχορηγέω* ige medio-passzív, semleges nemű praesens participiumi alakja kissé nehézkessé teszi a fordítást, jelentése leginkább így adható vissza szó szerint: *amelyből a teljes, inakkal és izületekkel ellátott/felszerelt és összetartott test növekedik, az Isten által adott növekedéssel*.¹⁰

A 2Pt 1,11 azt a szövegrészt zárja, amelybe a vizsgálatunk tárgyát képező versek is tartoznak. Nagy általánosságban arról van szó benne, hogy akik tevékeny és gyümölcsstermő hitük által még inkább megerősítik „elhívásukat és kiválasztásukat”: *οὕτως γὰρ πλουσιῶς ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ*. Ebben a mondatban a felkínálni, valamit nyújtani értelem tűnik a legalkalmasabbnak a mondanivaló visszaadására: *így ugyanis bőségesen felkínáltatik nektek a bemenetel a mi urunk és szabadítónk, Jézus Krisztus örök országába*.

A fenti példából látható, hogy az *ἐπιχορηγέω* ige alapjelentésével, vagy ahhoz nagyon közeli szemantikai variációjával fordul elő a Szentírásban. Ezért joggal feltételezhetjük, hogy a 2Pt 1,5–7 esetében is így kell értelmez-

⁹ Más szavakkal: az pedig, aki maggal látja el a magvetőt...

¹⁰ Betű szerint: növekszi az Isten növekedését.

nünk, s ugyanakkor válaszolnunk kell arra a kérdésre is, hogy melyik a leg-helyesebb a bemutatott (értelmező) fordítási változatok közül, illetve melyik áll a legközelebb a levélíró eredeti szándékához. Mielőtt megkísérelnénk válaszolni a feltett kérdésre, röviden megvizsgáljuk az elemzésünk tárgyát képező bibliai szakaszban található felsorolás elemeit, ugyanis ezek által válik világossá, hogy a levél olvasóiban meglévő hitnek milyen magatartáscso-maggal kell kezdenie valamit.

2.2. A hit által elindított „láncreakció” elemei

A vizsgálódásunk tárgyát képező bibliai szakasz nagyobbik fele jól lát-hatóan egy felsorolás, amelynek elemei, annak érdekében, hogy a Krisztus megismerése ne legyen tétlen és terméketlen, „szép láncolatban mutatják a hittől a minden ember iránti szeretetig vezető utat”:¹¹

καὶ αὐτὸ τοῦτο δὲ σπουδὴν πᾶσαν παρεισενέγκαντες ἐπιχορηγήσατε
 ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετὴν,
 ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνῶσιν,
 ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν,
 ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπομονήν,
 ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν,
 ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν φιλαδελφίαν,
 ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην.

Retorikai szempontból a szerző úgy rendezi párokba a felsorolás elemeit, hogy egy-egy szópár második elemét a következő pár első elemeként használja. Hasonló szerkesztésű felsorolások találhatóak az Újszövetség következő helyein is: Róm 5,3–5; 8,28–30; 10,13–15; Jak 1,2–4.¹² Tartalmi szempontból olyan ez a felsorolás, mintha a szerző egy nyolc erényből álló programot hirdetne meg, amely a hittől indul el, és végül megérkezik a szeretetig. Szintén John N. D. Kelly kommentárja figyelmeztet arra a hasonlóságra, amelyet a 2Pt 1,5–7 Antiókhiai Ignác Efészusbeliekhez írt levelének egyik rövid szakaszával mutat:¹³

„Mindezekből semmi sem marad rejtve számotokra, ha Jézus Krisztusban tökéletes hitetek és szeretetetek, ami az élet kezdete és teljessége; kezdete

¹¹ Vladár Gábor: Péter második levele. In: Pecsuk Ottó (szerk.): *Bibliaismereti kézikönyv*. Kálvin Kiadó, Budapest 2004, 645.

¹² Kelly, John N. D.: *i. m.* 305.

¹³ Ὁ.

a hit, teljessége pedig a szeretet (vö. 1Tim 1,5). A kettő egyesülésében van az Isten, és minden más, ami szép és jó az életre.¹⁴

A felsorolás első eleme az ἀρετή. A RevKároli egyszerűen „jó cselekedet”-nek fordítja ezt a szót, míg az MBT és az RevMBT „igaz emberség”-nek, Ravasz László pedig „jó erkölcs”-nek. A többi idézett fordításban az „erény” szót olvassuk, amely valójában az ἀρετή meghonosodott alapjelentése. A *Magyar nyelv értelmező szótára* így határozza meg az erényt:

„[...] az erkölcsi jóra irányuló állandósult akarati készség, törekvés. [...] Ennek valamely téren való gyakorlati megnyilvánulása. [...] Kiválóság, főleg valamely kötelesség teljesítésében, valamely munkában; érték, érdem, jó tulajdonság. [...] Valamely dolognak dicséretre méltó tulajdonsága, értéke, érdeme.”¹⁵

Ez a meghatározás követi a klasszikus ókori jelentésváltozatokat, amelyek között az erény szón kívül ilyeneket találunk:¹⁶ testi kiválóság (erő, ügyesség, szépség, egészség), termékenység (a földé), kiváló minőség (tárgyé), szellemi-lelki kiválóság, tehetség, bátorság, nemes cselekedetek, tekintély, tisztelet, dicsőség, érdem, valakinek tett jó szolgálat.

Jóllehet az ἀρετή a keresztyén erkölcssteológia egyik alapfogalma, a Szentírásban meglehetősen kevés helyen fordul elő. Az Ószövetségben Habakuk és Zakariás könyveinek görög fordításában találkozunk vele a héber דִּבְרָה (dicséret) megfelelőjeként (Hab 3,3; Zak 6,13), Ézsaiás könyvének 42., 43., illetve 63. fejezeteiben pedig a הַלְלָהּ (dicséret, dicshimnusz) fordításaként jelenik meg (Ézs 42,8.12; 43,21; 63,7). Az Újszövetségben a Filippibelihez írt levélben, illetve Péter leveleiben fordul elő mindössze négy helyen. Ezek közül a Fil 4,8-ban egyértelműen az emberi tulajdonság jelölésére szolgál: a filippibelieknek azt kell figyelembe venniük, ami „erényes/nemes és dicséretre méltó”. Viszont az 1Pt 2,9-ben és a 2Pt 1,3-ban Isten tulajdonságait jelöli. Az 1Pt 2,9 szerint az elhívottak feladata, hogy hirdessék Isten ἀρετή-jét, aki a sötétségből az ő csodálatos világosságára hívta el őket, a 2Pt 1,3 szerint pedig Isten

¹⁴ Szent Ignác levele az efézusiakhoz. In: Vanyó László (szerk.): *Apostoli atyák*. Ókeresztény írók III. kötet. Szent István Társulat, Budapest 1988, 168.

¹⁵ Bárczi Géza – Országh László et al. (főszerk.): *A magyar nyelv értelmező szótára*. Akadémiai Kiadó, Budapest 1959–1962. Online kiadás: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/e-e-2529E/ereny-283E5/> (2019. aug. 6.).

¹⁶ Györkösy Alajos – Kapitánffy István – Tegye Imre: *i. m.* 146.

a maga dicsőségével (tekintélyével?) és ἀρετή-jével hívta el a kiválasztottakat. A 2Pt 1,5-ben ismét emberi tulajdonságot jelöl: az erény, a(z erkölcsi és) minden tekintetben tanúsított kiválóság ugyanis az, amelyet a hívőknek a maguk hitéhez kell „ragasztaniuk”, vagy amelyet hitükkel elő kell állítaniuk, meg kell szerezniük.

A felsorolás második eleme a γνῶσις, vagyis az ismeret. Ez az ismeret a gyülekezet gyümölcsstermő életének az alapja, és mint ilyen egyik alapvető lépcsőfoka annak a célkitűzésnek, hogy a gyülekezet tagjai – miután megtisztultak a keresztség által (a múltban elkövetett) bűneiktől (2Pt 1,9)¹⁷ – az isteni természet részesévé legyenek.¹⁸ Kérdés, hogy mire vonatkozik az 5. versben említett ismeret. Bár a kontextusnak egyik fontos eleme Krisztus megismerése (2Pt 1,3.8), és némely kutatók szerint itt is erről van szó,¹⁹ más kutatók, például Kelly is azt képviseli, hogy a γνῶσις itt inkább Isten akaratának és szándékának felismerését és megismerését jelöli.²⁰ Ebben az esetben ez az ismeret a biztosítéka annak, hogy Isten és Krisztus megismerése nem hiábavaló. Mivel a Szentírás szerint Isten megismerése és az ő akaratának megismerése kéz a kézben jár, és a levél írója nem pontosítja, hogy milyen ismeretet kell társítani az erényhez, legészszerűbbnek az tűnik, hogy a szöveget mindkét irányba nyitottnak tekintsük.

A felsorolás következő eleme az ἐγκρατεία, amelyet az idézett fordítások ilyen szavakkal adnak vissza: „mértékletesség” (RevKároli 1908; Raffay Sándor; Káldi-Neovulgáta), „önuralom” (ÚjRevKároli, MBT és RevMBT, Békés–Dalos, Csia Lajos), önmegtartóztatás (Kecskeméthy István, Masznyik Endre, Czeglédi Sándor, Ravasz László, Soós István), magatok fölötti uralom (SZIT). A szó maga alapvetően az uralmat jelöli, és mint a személy önmaga fölötti uralmának kifejezője lett a jelentése önuralom, önmérséklet, önmegtartóztatás, de akár kitartás és helytállás valamiben vagy valamivel szemben.²¹

A ὑπομονή szó jelentései: lemaradás, hátramaradás; tűrés, elviselés, kitartás, ellenállás; de lehet merészség vagy vakmerőség is.²² Varga Zsigmond

¹⁷ Bultmann, Rudolf: *Az Újszövetség teológiája*. Osiris Kiadó, Budapest 1998, 121.

¹⁸ Ld.: Vladár Gábor: *i. m.* 645.

¹⁹ Watson, Douane: *The epistolary Rhetoric of 1 Peter, 2 Peter, and Jude*. In: Mason, Eric – Martin, Troy (eds.): *Reading 1 Peter, 2 Peter, and Jude. A resource for students*. Society of Biblical Literature, Atlanta 2014, (47–62) 56.

²⁰ Kelly, John N. D.: *i. m.* 306.

²¹ Györkösy Alajos – Kapitánffy István – Tegye Imre: *i. m.* 293.

²² Uo. 1138.

szótárában a következő jelentéseket olvashatjuk a ὑπομονή címszó alatt: „türelem, kitartás, állhatatosság, várás, várakozás”,²³ a ὑπομένω ige mellett pedig, amelyből az elemzett főnév származik, ilyen jelentések állnak: „marad, megmarad, kitart, helytáll, vállal valamit, vár valamire”.²⁴ Az idézett magyar fordítások a következő szavakkal adják vissza: „tűrés” (RevKároli), „türelem” (ÚjRevKároli), „béketűrés” (Masznyik Endre, Káldi-Neovulgáta, Soós István), „állhatatosság” (MBT és RevMBT, Ravasz László, Czeglédi Sándor, Csia Lajos, Békés–Dalos), „kitartás” (Kecskeméthy István, Raffay Sándor, Vida Sándor), valamint „jóban való kitartás” (SZIT).

A felsorolt fordítási variánsok jól megragadják az alapjelentés egy-egy aspektusát, és megmaradnak a szótárakban bemutatott jelentésmező keretein belül. Az ἐγκρατεία és a ὑπομονή egymás mellett azt a hatást kelti, mintha ez utóbbi az ἐγκρατεία által kifejezetett belső erő és tartás egyik sajátos megnyilvánulását fejezné ki.

Az εὐσέβεια szót a legtöbb fordításunk a „kegyesség” szóval adja vissza (RevKároli, ÚjRevKároli, Kecskeméthy István, Raffay Sándor, Ravasz László, MBT és RevMBT, Czeglédi Sándor), de a fordítási változatok között megtalálhatjuk az „istenfélelem” (Káldi Neovulgáta, Masznyik Endre, Csia Lajos és Békés–Dalos), a „jámorság” (Soós István), a vallásos érzület (SZIT) és az „Isten tisztelete” (Vida Sándor) kifejezéseket is. A klasszikus szerzők is ugyanebben az értelemben használják az εὐσέβεια-t, amely műveikben „istenfélelem”, „gyermeki tisztelet” vagy „szeretet” vagy akár az ebből fakadóan támadt „jó hírnév” szavakkal is fordítható.²⁵ Az εὐσέβεια szót alkotó nyelvi elemek azt sugallják, hogy jelentéstartalma mögött a helyes tisztelet, a helyes imádat képe áll,²⁶ s így keresztyén értelemben az igazi kegyesség tulajdonképpen Isten helyes tiszteletét vagy imádatát jelenti.

A felsorolás utolsó két eleme a φιλαδελφία és az ἀγάπη.

A φιλαδελφία jelentése „testvéri szeretet”, amely keresztyén értelemben a gyülekezet tagjainak egymás iránti kapcsolatát,²⁷ illetve a felebaráti szeretetet is jelöli.²⁸ A magyar fordítások azzal a különbséggel maradnak meg ebben a jelentésmezőben, hogy némelyikük szó szerint vagy pedig költői formában

²³ Varga Zsigmond: *i. m.* 969.

²⁴ Uo. 968.

²⁵ Györkösy Alajos – Kapitánffy István – Tegye Imre: *i. m.* 457.

²⁶ Varga Zsigmond: *i. m.* 394.

²⁷ Uo. 985.

²⁸ Györkösy Alajos – Kapitánffy István – Tegye Imre: *i. m.* 1163.

igyekszik visszaadni a szó jelentését: „testvérszeretet” (Kecskeméthy István, Raffay Sándor), „testvéri szeretet” (Masznyik Endre, MBT és RevMBT, Káldi-Neovulgáta, Soós István), „testvériesség” (ÚjRevKároli, 2011, Vida Sándor, SZIT), „testvéri jóindulat” (Békés–Dalos), „testvérek kedvelése” (Csia Lajos), „atyafiakhoz való hajlandóság” (RevKároli), „atyafiakhoz hajló szív” (Ravasz László, Czeglédi Sándor).

Az ἀγάπη szó általános értelemben jelöli a szeretetet, de adott esetben jelentheti a felebaráti szeretetet, a szerelmet, magát a szeretett lényt, illetve az újszövetségi kor szeretetvendégségét (pl. Jud 12).²⁹ Az eddigiekben már többször is említett fordítások közül nyolc a „szeretet” szóval fordítja (RevKároli, ÚjRevKároli, Kecskeméthy István, Vida Sándor, Ravasz László, Czeglédi Sándor, Soós István, SZIT), a többi fordítás pedig ilyen formában adja vissza: „felebaráti szeretet” (Raffay Sándor, Békés–Dalos, Káldi-Neovulgáta), „ember-szeretet (Masznyik Endre), „minden ember iránti szeretet” (MBT és RevMBT).

A felsorolásban egymás mellett álló φιλαδελφία és ἀγάπη fokozást fejez ki, amely egyértelműen tanúsítja, hogy a szeretetnek nem csupán az atyafiak, testvérek, hanem általánosan minden ember irányában kell megnyilvánulnia, és ezért helyesnek tekinthetjük a MBT fordításában olvasható „minden ember iránti szeretet” értelmező változatot. Ez a megközelítés rokonságot mutat Jézus Krisztus szavaival, amelyek arra buzdítják hallgatóit, hogy a szeretetet ne csupán a felebaráti vonatkozásban tanúsítsák, hanem minden ember, sőt még az ellenség irányában is (Mt 5,43–48; Lk 6,27–36; Lk 10,25–37).

3. Zárógondolatok, következtetések

Összegzésképpen elmondhatjuk, hogy a 2Pt 1,5–7 etikai programja egyezést mutat Jézus Krisztus tanításával, amely az evangéliumokon kívül máshol is megjelenik az Újszövetségben, tudniillik, hogy a hit a cselekedetek, az Isten akaratának való engedelmesség által válik élővé és termékennyé (Mt 7,13–23(24–29); Lk 6,43–46; Lk 13,6–9; Jak 2,14–26). Ami pedig a szövegrész fordítását illeti, nehéz olyan változatot alkotnunk, amely a lehető legteljesebben fejezhetné ki azt a tartalmi gazdagságot, amelyet a szerző szándékozott közölni.

Az ἐπιχορηγέω ige helyes megértése döntő fontosságúnak bizonyult a fordítás során, és talán nem tévedünk, ha egyetlen szó helyett körülírással kísérreljük meg visszaadni. A szótárak által közölt szemantikai mezőben

²⁹ Varga Zsigmond: *i. m.* 4–5. Györkösy Alajos – Kapitánffy István – Tegye Imre: *i. m.* 15.

megjelenő fordítási variációk alapján talán így fogalmazhatnánk: *saját erőtből szerezzétek meg, vagy állítsátok elő és raktározzátok el, halmozzátok fel magatokban* mindazt, amit a felsorolás elemei fejeznek ki. Az előállítás és elraktározás motívumát fellelhetjük Jézus Krisztus tanításában is: *a jó ember szíve jó kincsből hozza elő a jót, és a gonosz ember a gonoszból hozza elő a gonoszt* (Lk 6,45 és párhuzamos helyei). Eszerint a gyülekezet tagjainak azon kell fáradozniuk, hogy előállítsák és megszerezzék hitük erejével a felsorolásban bemutatott magatartási csomag elemeit, és amikor csak alkalmuk adódik erre, előhozzassák azokat.

Fordítás

- 5 και αὐτὸ τοῦτο δὲ σπουδῆν πᾶσαν παρεισενέγκαντες ἐπιχορηγήσατε
Ugyanezért pedig ti, akik teljes igyekezetet/ügybuzgalmat tanúsítottok, állítsátok elő, és halmozzátok fel
 ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετὴν,
hitetekben / hitetek erejével az erényt,
 ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνῶσιν,
az erénnyel az ismeretet,
- 6 ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν,
az ismerettel az önuralmat/figyelmezettséget,
 ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπομονήν,
az önuralommal / a figyelmezettséggel a kitartást/helytállást,
 ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσεβειαν,
a kitartással / a helytállással az Isten iránti helyes tiszteletet,
- 7 ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν φιλαδελφίαν,
az Isten iránti helyes tisztelettel a testvérszeretetet,
 ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην.
a testvérszeretettel pedig a szeretetet.

Felhasznált irodalom

Bárczi Géza – Országh László et al. (főszerk.): *A magyar nyelv értelmező szótára*. Akadémiai Kiadó, Budapest 1959–1962. Online kiadás: <https://www.arcanum.hu/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/e-e-2529E/ereny-283E5/> (2019. aug. 6.).

Bultmann, Rudolf: *Az Újszövetség teológiája*. Osiris Kiadó, Budapest 1998.

Deuterokanonikus bibliai könyvek a Septuaginta alapján. Kálvin Kiadó, Budapest 1998.

- Györkösy Alajos – Kapitánffy István – Tegye Imre: *Ógörög–magyar nagyszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest 1993.
- Kelly, John N. D.: *A Commentary on the Epistles of Peter and Jude*. Adam & Charles Black, London 1969.
- Soltész Ferenc – Szinyei Endre: *Ógörög–magyar szótár*. Könyvértékesítő Vállalat, Budapest 1984. (Az 1875-ös sárospataki kiadás újranyomása).
- Szent Ignác levele az efézusiakhoz. In: Vanyó László (szerk.): *Apostoli atyák*. Ókeresztény írók III. kötet. Szent István Társulat, Budapest 1988.
- Varga Zsigmond: *Újszövetségi görög–magyar szótár*. Kálvin Kiadó, Budapest 1996.
- Vladár Gábor: *Péter második levele*. In: Pecsuk Ottó (szerk.): *Bibliaismereti kézikönyv*. Kálvin Kiadó, Budapest 2004.
- Watson, Douane: The epistolary Rhetoric of 1 Peter, 2 Peter, and Jude. In: Mason, Eric – Martin, Troy (eds.): *Reading 1 Peter, 2 Peter, and Jude. A resource for students*. Society of Biblical Literature, Atlanta 2014, 47–62.